

Prepreka za snove

UGOVOREN
BRAK: Svadba

Od 103 romskih srednjoškolaca, koji su prošli kroz program Fondacije za stipendiranje Roma (FSR), od 2005. do 2010. godine, 25 odsto njih je napustilo školovanje radi rane udaje i ženidbe. Njih 11 odsto je u braku ali se i dalje školuju

Ne želim da se udam za nekog koga mi porodica nađe i ovako mlada. Želim da završim školu i postanem neko”, kaže za *Monitor* mlada Romkinja, srednjoškolka. Naša sagovornica je inače jedna od rijetkih Romkinja koja pohađa srednju školu. Ali i jedina koja se otvoreno protivila udaji i romskoj tradiciji.

Majka i braća, kojima je rekla da ne želi da se udaje, je razumiju, priča naša sagovornica, ali se plaši pritiska mnogobrojne rodbine. Uzda se, kaže u Fondaciju za stipendiranje Roma. „Znam da uvijek mogu da računam na Fondaciju i prvo su mi oni pali na pamet kad su došli da me prose“. Da njene ubijeduje da je ne ne udaju, išao je i **Isen Gaši**, predsjednik Romskog savjeta, kaže.

Naša sagovornica ima dvije sestre i petoro braće. Svi su u braku. Samo ona u porodici zna da čita i piše, jer je jedina išla u školu.

Od 103 romskih srednjoškolaca

koji su prošli kroz program Fondacije za stipendiranje Roma u periodu od 2005. do 2010. godine 25 odsto njih je napustilo školovanje radi rane udaje i ženidbe. Njih 11 odsto je u braku ali se i dalje školuje, saopštili su iz FSR.

Sociolog **Andrija Đukanović** smatra da tradicija igra bitnu ulogu u životu romske manjine. Ukazuje na čvrste i dugotrajne načine ponašanja koji se

prenose generacijama, koji i danas oblikuju život pripadnika ove populacije. On smatra da je važno potencirati razliku između tradicije i tradicionalizma. To je, po njemu, jedini način prevazilaženja sopstvenog negativnog nasljeđa.

„Tradicija nosi nešto pozitivno i ne mora da znači da je nešto staro pogrešno. Tako se mnoge vrijednosti prenose sa generacije na generaciju. Nasuprot tome

STATISTIKA

Prema podacima policije tokom 2009. godine registrovano je osam krivičnih djela vanbračne zajednice sa maloljetnikom, dok su prošle godine registrovana tri krivična djela vanbračna zajednica sa maloljetnikom, a procesuirane dvije krivične prijave protiv 16 osoba.

Prema Krivičnom zakonu „punoljetno lice koje živi u vanbračnoj zajednici sa maloljetnikom, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine“. Istu kaznu zakon predviđa i za roditelje, usvojioca ili staraoca „koji maloljetniku omoguću da živi u vanbračnoj zajednici ili ga na to navede“.

Prema podacima tužilaštva tokom 2009. godine bilo je 18 prijava vezanih za to djelo - dvije iz ranijeg perioda i 16 prijavljenih u 2009. Od tih prijava jedna je odbačena, 16 je optužnih predloga i jedan zahtjev za istragu.

tradicionalizam je uporno insistiranje na poštovanju starog uprkos promjenama i novim iskustvima. Tradicionalistički pristup nosi sa sobom diskriminaciju i nepoštovanje ljudskih prava“.

Romski običaji nalažu da se za buduću nevjestu plaćaju ogromni novčani iznosi. Momak koji želi da oženi neku djevojku, dužan je da plati njenim roditeljima onoliko koliko se dvije porodice dogovore. Ključno je da se odabere *nevina djevojka*. Ukoliko se otkrije prevara ili porodica ne bude zadovoljna djevojkom, novac koji su dali za nju mora da se vrati, u nekim slučajevima i dupli iznos.

Koordinator u FSR **Zdravko Cimaljević** objašnjava da kroz rad sa srednjoškolcima dolaze do saznanja o tome kako tradicija utiče na njihov način života. Ističe da program stipendiranja nema smisla ukoliko paralelno nije praćen intenzivnim radom sa njima. „Osnaživanje, jačanje motivacije i širenje pojedinačnih sloboda, ključni su za uspjeh naših stipendista, posebno žena“, kaže Cimaljević.

Stipendisti se slažu da je položaj djevojaka kod Roma i Egipćana veoma nepovoljan. One veoma rijetko izlaze u grad. Nemaju slobodu kretanja i izbora okruženja. Roditelji su najznačajnija prepreka u obrazovanju Romkinja. Najčešće odustaju od školovanja ženske djece zbog pripreme za udaju.

„Kod Roma dominira ugovoreni brak. Momci i djevojke ne biraju samostalno svoje partnere. Tu odluku

Emrah Jefkaj: „Kod Roma dominira ugovoreni brak. Momci i djevojke ne biraju samostalno svoje partnere. Tu odluku im nameću roditelji. Zadovoljni smo što se iz generacije u generaciju povećava otpor naših srednjoškolaca takvom zasnivanju braka. Ne žele da o njihovom životu odlučuju drugi“

im nameću roditelji. Zadovoljni smo što se iz generacije u generaciju povećava otpor naših srednjoškolaca takvom zasnivanju braka. Ne žele

da o njihovom životu odlučuju drugi“, kaže **Emrah Jefkaj**, student psihologije, i predsjednik Studentskog kluba u FSR. Dodaje da i dalje, na žalost, ima i onih koji, bez pogovora, pristaju na izbor i odluku roditelja.

Naši sagovornici pričaju da se desilo i da su dvoje petnaestogodišnjaka koji su bili u tajnoj vezi roditelji vjerali za druge osobe bez njihovog znanja. Momak je planirao da „ukrade“ djevojku ali kaže „nemam para, ni da platim za nju, niti da pobjegnemo daleko“.

Jedan srednjoškolac, priča, morao je da vjeri djevojku samo zato što je primijećeno da izlazi iz njegove kuće.

Uzalud se pravdao da je to bila obična posjeta drugarice. Kako se to smatra za nedolično ponašanje, roditelji su odlučili da se ovo dvoje mladih ljudi vjenčaju kako bi se izbjegla „sramota“.

Ima i mladih kojima ne smetaju nametnute odluke roditelja. Jedan od stipendista kaže da bi on poštovao

Andrija Đukanović: „Tradicija nosi i pozitivno u sebi. Tako se mnoge vrijednosti prenose sa generacije na generaciju. Nasuprot tome tradicionalizam je uporno insistiranje na poštovanju starog uprkos promjenama i novim iskustvima. Tradicionalistički pristup nosi sa sobom diskriminaciju i nepoštovanje ljudskih prava“

odluku roditelja jer kako kaže, „ako se moja žena sviđa mojim roditeljima sviđa se i meni“. Sa njim dijeli mišljenje i njegov brat koji smatra da su stariji uvijek pametniji od mladih i da je ono što oni odluče najispravnije.

„Kvalitetna društvena integracija zahtijeva promjenu ponašanja i praktikovanja običaja. Posebno je važno insistirati na poštovanju pozitivnih pravnih propisa. Jedino dosljedna primjena

zakona, uz odgovarajući rad nadležnih organa, može popraviti poštovanje ljudskih prava Roma i Egipćana“, kaže Đukanović. On smatra da u postojećem sistemu vrijednosti pojedinac gubi svojstva subjekta i postaje objekat koji se povinuje kolektivnim normama i vrijednostima.

„Država je dužna pomoći onima koji hoće izgraditi pravedniji i prosperitetniji život“, kaže Cimaljević. Ponosno ističe da je grupa srednjoškolaca nedavno inicirala razgovore u Nacionalnom savjetu Roma i Egipćana. Traženo je njihovo aktiviranje u prevazilaženju zastarjelih običaja koji onemogućavaju napredak i ljudske slobode.

U značaj komunikacije sa Savjetom vjeruje i Emrah Jefkaj. „Stipendisti vjeruju da ovaj Savjet ima uticaj i želju da radi na unutrašnjim promjenama u našoj populaciji i boljoj integraciji u crnogorsko društvo“ zaključuje Jefkaj.

Srednjoškolci su jasni -smatraju da ima puno toga u njihovoj tradiciji što treba mijenjati. „Vrijeme je da Romi i Egipćani, poput ostalih naroda u Crnoj Gori, šansu daju zakonu i vladavini prava. Vrijeme je da se i mi oslobodimo negativne tradicije. Promjena tradicije i poštovanje zakona unaprijedili bi dječja prava, pravo na obrazovanje, prava žena, slobodu mišljenja i izbora, slobodan odabir partnera i ljudska prava uopšte“, poručuju, u svom pismu, 13 srednjoškolaca Nacionalnom savjetu Roma i Egipćana.

Biljana ALKOVIĆ

ERSTE Stiftung

Education of Roma/Ashkali/Egyptian population journalist
This project has been supported by ERSTE Foundation